

Endre tanár, a társulat új titkára tartott „Déva és környéke Castaldo idejében“ (1553 márcziusig) című érdekes felolvasást. Veress Endre a bécsi császári udvari és állam-levéltárban végzett kutatásai közben Castaldo Baptista János osztrák generális tömérdek jelentéseiből valami nyolczvanat talált olyat, melyek Castaldo 20 havi erdélyi szereplésére, de különösen Déva, Hunyadvára, Valkány, Branyicska, Maros-Ilye, Jófő (a mai Gura-Dobra) s így a dévai szoros viszontagságaira, a töröknek Lippa, Lugos felőli támadásaiból s a német-vallon zsoldos katonák leírhatatlan féktelenkedéseiből, zsarolásaiból keletkezett szenvedéseire egészen új világot vetnek, s történetét képezik a megyének, melynek újkori része megírásához gyűjtötte szerző ez adatokat.

Magyarország történelmi Földrajza a Hunyadiak korában, dr. Csánky Dezső e nagybecsű munkájának III. kötete jelent meg legközelebb az Akademia történelmi bizottságának kiadásában. E mű *gróf Teleki József*: „*Hunyadiak kora*“ című művének folytatása, mint a gróf Teleki József által szintén tervbe vett Hunyadiak kori műveltség-történelem első, az akkori Magyarország politikai földrajzi állapotát tárgyazó része. Csánki a nyolczvanas évek közepén e mű megírásával megbízatván, az anyagot az ország minden jelentékenyebb levéltárából hordja össze. Főleg ez az eddig ismeretlen óriási kútfőanyag ad művének rendkívüli becsét, melyet a bár rövid, de szabatos feldolgozás is emel. Az I. és II. kötet Buda és Pest vidékéről Nógrád, Gömör, Szepes felé kiindulva, az egész Tiszántúli, továbbá részben a Dráva-Száva-közi és Dunántúli megyék leírását tartalmazza. A Dunántúl leírását a jelen harmadik kötet fejezi be. Szerző megyék szerint halad s minden megyében bevezetékép annak e korbéli birtok-állapotát rajzolja meg, azután áttér az ottani várak, erősségek, kastélyok, városok, helységek, birtokosok és főispánok elősorolására, a kútfők legpontosabb idézésével. Műve XV. századra, a független középkori Magyarország eme legdicsebb korszakára vonatkozó helytörténeti adatokat összegyűjtve, megbecsülhetetlen jelentőségű az akkori Magyarország ismertetére. Ára ennek a kötetnek 7 frt.

Folyóiratok.

Az *Akadémiai Értesítő* 9. füzetében legelőbb *Péchy Antal* emlékeztétét találjuk *Kerpely Antaltól*. Ezt *Mahler Ede* értekezése követi a régi egyiptomiak évfornáiról és nagy periodikus időrendszereiről, mely után *Hegedűs István* értekezésének kivonata jön Janus Pannoniusnak *Jacobus Marcellusra* írott dicsénekéről. Ily kivonat *Vári Rezső dr.* felolvasásából a következő cikk: Bölcs Leó császárnak a hadi taktikáról írott munkájáról, s hasonlóan az az októberi számból *Nagy Ernőtől* „Az ausztriai csász. cím felvétele“. Ugyan-ebben megemlékezések vannak *Torma Károlyról* és *Cantu Caesarról*. Az első

Riedl Frigyes, a másodikát *Óváry Lipót* írta. Szintén kivonatok. Mind a két füzet jegyzőtkvi mellékletekkel és folyóiratok szemléjével ér véget.

A *Budapesti Szemlé*-ben a szeptemberi szám első közleménye *Lechner Károlytól* „Az egyetem és a társadalom“, *Joób Lajos* a szociálizmus mostani állását ismerteti, *Angyal Dávid* pedig bevégzi értekezését Bethlen Gábor első támadásáról. *Góbi Imre* D'Annunzio Gábor olasz regényíró műveinek irányát és tehetségének méltatását adja, a művek francia fordítása után.

Az októberi számot *Marczali Henrik* tanulmánya nyitja meg a magyar birtokviszonyokról (1711—1740). *Schmidt Sándor* a természetkutatásról, — *Gruber Lajos* az anthropometriai mérésekről beszélnek és *Vári Rezső* a philologiai szövegkritika fogalmáról, módszeréről és feladatáról értekezik. Mindkét számban ott van *Förster Gyula* tanulmányának folytatása a katolikus autonómiáról s *Elliot Györgytől* „A vízi malom“ cz. regény folytatása *Váczy József* fordításában. *Lévay Józseftől*, *Vargha Gyulától*, *Kozma Andortól* és *Vay Aladár* br.-tól költeményeket olvashatunk, s végül az *Értesítőben* sok szép bírálat van.

A *Századok* szeptemberi számában *Thallóczy Lajos* ír Árpádházi Jolánról s ezzel kapcsolatosan a barcelonai levéltárból II. Endre 1235-iki aranybullájának hasonmását adja. *Krizkó Pál* bevégzi Bethlen Gábornak körmöcbányai tartózkodásáról szóló értekezését. *Wertner Mór* dr. ötödik Dénes nádorról beszél s *Fiók Károly* dr. ismét a „*sabartoiásfaloi*“ nevet tárgyalja.

Az októberi számban újra *Thallóczy Lajos* értekezik az 1722/23. magyar országgyűlés törvényeinek közzétételéről. *Tagányi Károly* a régi orsz. levéltárát ismerteti, *Fiók Károly* dr. befejezi az előző számban megkezdett értekezését s *Kropf Lajos* Radu Negruról „az oláh honalapítóról“ ír. A két számban a gazdag történeti irodalom rovatán s a „Tárca“ kisebb cikkein kívül utoljára a Magy. Tört. Társ. egy-egy jegyzőkönyve van.

A *Történelmi Tár*. IV. (okt.—decz.) füzetében *Thaly Kálmán* a mvásárhelyi 1707-iki trónbeiktató országgyűlés törvényezikkeit adja ki, azon egykorú nyomtatott egyetlen példány után, melynek eredetije az Erd. Múz. kéziratárában van. *Szádeczky Lajos* Kakas Istvánra és a kolozsvári Báthory-házra vonatkozó adatokat közöl; *Komáromy András* dr. Listius Anna Rozinának, „a boszorkányok királyának“ bűnpöréhez nyújtja a vallomáslevelet s a megkegyelmezés okiratát. *Wertner Mór* dr. folytatja az Árpád-kori megyei tisztviselők kimutatását. *Karácsonyi János* dr. a sztmiklósi és óvári Pongrácz grófok levéltárából szerkesztett kivonatokat, — A. — A. pedig Brandenburgi Katalinra vonatkozó latin és német okleveleket tesz közzé. *Beke Antal* a kolozsmonostori konvent levéltárából okleveleket kivonatol s *Merényi Lajos* dr. Illésházy István és Pálffy Kata végrendeletét adja. Utoljára *iff. Kemény Lajos* közöl Kassa város levéltárából hét oklevelet s a füzetet az évi részletes hely-, név- és tárgymutató egészíti ki.

Az *Egyetemes Philologiai Közlönyben* (VIII. füz.) legelőbb *Sebestyén Károly* értekezésével találkozunk az ephesosi Heraclitosról, kinek életrajzát és irodalmi működését tárgyalja. *Hegedüs István* befejezi tanulmányát Aristophanes Madarairól, *Wollanka József* Alxinger János életéről és művei

ről szól, melyet *Brassai Sámuel* vissza- és körültretekintésének befejezése követ. *Szegedy Rezsőnek* Kölcsey aesthetikai dolgozatairól írott folytatólagos tanulmánya után hazai és külföldi irodalom, philologiai program értekezések és vegyesek következnek. A rendet könyvészet fejezi be.

A *Magyar Nyelvtör* IX. füzetében *Balogh Péter* értekezésének utolsó része jelent meg a határozók osztályozásáról. *Patrubány Lukács* a pajtás, harács, ördög, kis, kicsi, ész, szeret, szerelem, tej és hét (7) szavakat magyarázza. *Király Károly* folytatja nyelvújítási adatainak összeállítását. *Thallóczy Lajos* „V. Alfonso aragon kir. udvari bolondja és a magyar nyelv“ cz. alatt az udvari bolond egy magyar szólását (seguin agueb — szegény agg eb) közli, mely annak egy 1417. szept. 3-i ulmi levelében található. *Vozári Gyula* ez alkalommal „Gyulai Pál“-ból folytatja tovább Kemény Zs. szókincseinek összeállítását. Ezek után a füzet rendes rovatai sorakoznak érdekes tartalommal.

Az *Ethnographia* szept.—októberi számát *Sebestyén Gyula* befejező értekezése nyitja meg a székelyek nevééről és eredetéről. *Alexics György* szintén befejezi Vadrózsa-pörében a magyar és oláh népköltési összehasonlításokat. *Istvánffy Gyula* nógrádmegyei babonákat ír le s egy pásztorjáték szövegét adja. Semayer Vilibáld folytatja értekezését a bács-bodrogmegyei sokácok anthropológiájáról. A rendes kisebb közlemények után még *Semayer Vilibáldnak* azon kérése jön a közönséghez, hogy a „*bugoják kutatása alkalmából*“ ne sajnálják „a vidékenként használatos összes gyermekjáték-szereket meggyűjteni, s azokat a Magy. Néprajzi Társ. költségére a Magy. Nemz. Múzeumba felküldeni“.

A *Földrajzi Közlemények* V. számának nagyobb részében *Erődi Béla dr.* írja le tanulmányi kirándulását Dalmáciába. Utána *Berecz Antal* szól a német geographusok jénai (XII.) nagygyűléséről s azután társasági gyűlések, könyvészet és rövid közlemények következnek.

A *Turisták Lapjának* 6—8. füzetében *Környei Ede dr.* megnyitó beszéde az első czikk. Azután *Wittinger Antal* Kőszeg hegyvidékéről, *Petrik Lajos* a Tengerszem csücsről írnak. *R—s.* a német mezőgazdáknak a M. Tátrában töltött három napját vázolja s ugyan ő egy hosszabb kirándulást is leír. A sok apróbb czikken kívül a füzetben van a M. Tátrának a Tengerszem csücsről nyerhető nagy látképe is.

Az *1848—49. Történelmi Lapok* 13—18. számaiban a segesvári Petőfi szobor és a fejéregyházi honvédemlék leleplezése alkalmából sok érdekes van Petőfiről és a segesvári csatáról. Még több hosszabb czikk nyújt szabadságharczra, az emigránsok és az elhalt öreg honvédek életére adatokat.

A *Protestáns Szemle* 7. füzetében *V. F.* a róm. kath. autonomia nehézségeiről értekezik. *Rácz Kálmán* a negyvenes évek unió törekvéseit tárgyalja s ezt folytatja a 8. füzetben is. *Baráth Ferencz* érdekesen ír a „skót társadalomról“, — p. — f. pedig a külföldi egyházi életéről. A 8. füzetben *Révész Kálmán* megkezdí a kassai első ref. templom történetét, s *Beregi József* a Szathmár megyei reformátusok üldöztetésének történetét 1660—80 között. Ebben végzi el *Erdős József dr.* is tanulmányát Jézus hegyi beszédéről. Mindkét füzetet gazdag irodalmi szemle zárja be.

A *Keresztény Magvetőben* (4. füz.) *Csegezy László* a vallás- és szociálizmusról ír. *Jakab Elek* ismerteti és kiadja Szent-Ábrahámi Mihály unitárius püspök felterjesztését az unitáriusok közalapjairól 1754-ben. *Koncz József* Brassainak Boú Péter, mvásárhelyi tanárhoz írott leveleit teszi közzé. *Kisgyörgy Sándor* imája után: még sok kisebb közlemény van a füzet végéig.

K. I.

Erdélyi Múzeumi Értesítő.

Az Erdélyi Múzeum-egylet böleület nyelv- és történettudományi szakosztálya f. é. oct. 30-án d. u. 1/2 5-kor Szamosi János elnökle alatt *választmányi ülést* tartott, melyen az elnök jelentette, hogy a szakosztályi tagdíjakból még m. e. 150 forint befizetetlen. Elnök felkérte a hátralékok befizetésének megsürgetésére.

Titkár az újabbán beérkezett értekezéseket mutatta be, melyeknek egy része közlésre elfogadtatott, más része kiadatott bírálatra, vagy visszaküldetni határozatott.

Szakosztályunk ugyancsak oct. 30-án d. u. 5 órakor rendes *felolvasó ülést* tartott, melyen az elnök üdvözlővén a szép számmal megjelent hallgatóságot

Dr. Moldován Gergely mutatta be Alsó-Fehérvármegye monographiájának sajtó alatt lévő kötetéből azt a részt, melyet ő a vármegye területén lakó románok eredetéről, foglalkozásáról, szokásairól és jellemzéséről írt. Azután a titkár olvasta föl *Téglás Gábor* értekezését: „Torma Károly érdemeinek méltatását Dácia aldunai úthálózatának kinyomozásában“, mely az Erdélyi Múzeumban fog mejelenni.

A Múzeum-egylet *választmánya* f. hó 10-én *Szamosi János* elnökle alatt tartott havi ülésén a rendes folyóügyek között felolvastatott az erdélyi ev. ref. egyházkerület igazgatóságának átírata, arról, hogy a küüllővári egyházközség a templom sírboltjában a folyó évi restaurálásnál talált XVI. századi ékszereket 1500 forintért az Erdélyi Múzeumnak engedte át. A választmány elhatározta, hogy december hó folyamán rendkívüli közgyűlést hív össze könyvtári személyi ügyek (id. Böhm Mihály könyvtártiszt nyugdíjazása stb.) elintézésére.